

Petőfi és Emich

Minden szeretetünk mellett is el kell ismernünk, hogy a kulturális emlékezet meglehetősen udvariatlan: legtöbbször csak a művet és alkotóját tartja megőrzésre érdemesnek. Pedig a legátütőbb erejű remekművekből készült könyvek se jöhetnének létre, juthatnának befogadóhoz azok nélkül, akik rejtve, sokszor névtelenül dolgoznak, hogy az opusból az olvasó kezébe adható könyvtárgy formálódjon, és a vásárló látóterébe kerüljön.

Könyvkiadók, szerkesztők, korrektorok, tördelők, műszakisok, marketingesek, kiadói pénzügyesek, könyvesboltosok – aligha van még egy ennyire sokszínű csoport, amely mégis közös néven azonosítja önmagát. Ők együtt: a könyvesek.

Ez a kötet, Kelen Károly pazar munkája, nemzetünk talán legtöbbre jutott könyvárusa, az Athenaeum vállalatcsoportot alapító Emich Gusztáv kalandos és tanulságos élettörténetét meséli el.

A könyvesek előtt tiszteleg, a háttérmunkások előtt hajt fejet. Róluk szól, de nem csak nekik.

Mert hát a könyvesek könyve is csak egy könyv: létezésének célja és értelme az, hogy olvasóra találjon. Tolle, lege!

Szabó Tibor Benjámin, Athenaeum Könyvkiadó

Egy német pékmester fia teremti meg a professzionális magyar könyvkiadást, s úgy lesz a szabadságharc utáni kapitalizmus vezéralakja, hogy világszínvonalú nyomdát működtet. Nem sokkal halála előtt fia és családja kezébe helyezte az Athenaeum vállalatcsoportot. Neve ekkor már fogalom. A kiegyezés elitje pontosan tudta, hogy Emich Gusztáv áldozatos munkájával átszabta a magyar könyvkiadást.

Miközben a kezdő kereskedőnek és a *Honderü*-vel a lappiacra is beköszönő kiadónak számos versenytársa akadt. Elég csak a Jókai Mór nevével fémjelzett *Életképekre* vagy a nyomdai területen megkerülhetetlen Landerer és Heckenast kiadvállalatra gondolni. A negyvenes években elemi igény támadt a modernségre vágyó országban a jogi és a gazdálkodási szakkönyvekre, no meg Petőfiék jóvoltából a szépirodalomra. Ebbe a forrongó kulturális forgatagba csöppent bele Kelen Károly főhőse, és lett a reformkor könyves úttörője az egykor poros és sáros Úri és a Kígyó utcát összekötő átjáróban. Melyet a pesti

nép akkortájt már Párisi utcaként kezdett nevezni.

Apropó Petőfi. Az Emich-ről szóló hangulatos életrajz – melybe ezer ágon szivárognak be a jobbnál jobb anekdoták – fő erénye, hogy a kiadó meg a költő véletlenszerű egymásra találásának pontos rajzát adja. Petőfi, aki istenáldotta tehetség és nagy vagabund is volt, keményen harcolt a királyság intézménye ellen, de nem kerülte el a figyelmét az sem, hogy költeményeiért olykor pénzt is lehet kapni. Emich már „könyvtára” nyitányán szerette volna megszerezni a költőt, de ki kellett várnia a kedvező pillanatot 1847-ben. Ekkor írta alá a költő azt a szerződést, mely összes verseinek örökjogát tartalmazta. Emich ezért 2 ezer forintot fizetett. Petőfi halála után az özvegynek, Szendrey Júliának, méghozzá részletekben, és úgy, hogy a cenzúra miatt a verseket nem lehetett kiadni. De a kiegyezés után nem volt megállás. A szabadságharc előtti összkiadás is túlszárnyalt minden képzeletet. A pesti könyvész, aki szisztematikusan haladt előre, a szálkás zsenivel megfogta az

isten lábát. Amikor a termékeny Jókai is „leigazolt” hozzá (hogy kihozzák az Egy magyar nábobot), Emich már a pesti mágnások nem túl hivalkodó életét élte. A polcokon pedig megszámlálhatatlan sokaságú könyv jelezte, hogy mit tett ez a katonaszármazék a magyar kultúra és gondolat népszerűsítéséért.

Korszerű üzletember volt, megengedhette magának azt a luxust, hogy a forradalmi újítást (a nők bevonását az olvasásba) zászlajára tűző *Honderü* élére olyan szerkesztőt nevezzen ki, aki mai nyelven szólva gyakorta „mellényúlt”. Emich a Pesti Divatlapot úgy körözte le, hogy külön párizsi tudósítót fizetett, de ahhoz is értett, hogy Deák hűsvéti cikkét hogyan kell álcázni a kiegyezés előtti pillanatokban.

A szabadságharc évtizedeinek könyvészeti küzdelmeit kalandregény-szerűen feldolgozó könyv felfogható a mai Athenaeum zászlóshajójának. Ahogy Petőfi-összes nélkül nincs 19. század, úgy az Athenaeum nélkül sem beszélhetünk magyar könyvkiadásról. (Rab László)